

Eriyttämällä tukea tutkivaan nettilukemiseen

Laura Kanninen & Pauliina Niemi

Mitä tarkoitetaan tutkivalla nettilukemisella? Miten oppimisen esteitä voidaan purkaa netissä luettaessa? Millaisia erilaisia toimintatapoja voidaan käyttää?

Internet on merkittävä lukemisen ympäristö. Kun tutkimme monisyisiä ilmiöitä netissä, muodostamme usein oman, yksilöllisen lukemisen polkumme. Määrittelemme tiedontarpeemme, haemme tietoa hakukoneiden avulla, arvioimme informaation luotettavuutta, yhdistelemme löytämäämme informaatiota synteesiksi sekä jaamme oppimaamme muiden kanssa. Näiden tutkivan nettilukemisen osataitojen lisäksi taitavan nettilukijan pitää myös osata ohjata ja säädellä toimintaansa. Jokin nettilähde voi osoittautua epärelevantiksi ja tarvitaan uusia tiedonhakuja. Löydetty informaatio voi olla ristiriidassa lukijan ennakkotietojen kanssa, jolloin tarvitaan lisää lähteiden kriittistä arviointia ja vertailua. Tutkiva nettilukeminen onkin luonteeltaan varsin syklistä.

Nettitekstien sisällöllä, määrällä ja pituudella eriyttäminen

Eriyttämisen lähtökohtana on, että opetuksella on selkeät tavoitteet. Halutaanko harjoitella tiedonhakua ja informaation kriittistä arviointia? Vai halutaanko hyödyntää opittuja tiedonhakutaitoja sisältöjen oppimiseen, kuten vaikkapa Suomen sukukielten selvittämiseen tai erilaisten murretekstien etsimiseen. Eriyttämisen näkökulmasta tutkivan nettilukemisen taitojen harjoitteluun ei kuitenkaan kannata vielä yhdistää muiden äidinkielen oppiaineen sisältöjen opiskelua. Oppimisen esteitä voidaankin parhaiten purkaa eriyttämällä nettitekstien sisällöllistä laatua.

Tutkivan nettilukemisen eri osa-alueita harjoiteltaessa, opetusta voi ensin strukturoida pilkkomalla eteneminen niin, että edetään yksi osataito kerrallaan. Opettaja voi myös mallintaa omaa tiedonhakuaan ja informaation kriittistä arviointia sanoittamalla ääneen tiedonhaku- ja arviointiprosessiaan. Nettilukutaitojen harjoittelu voidaan hyvin aloittaa paperilla, jolloin opettajan on mahdollista valita ja tulostaa etukäteen oppitunnin aikana luettavat nettitekstit. Kirjoittaja ja julkaisupaikka voidaan ympyröidä tulosteesta, mikä tukee hahmottamista, ennen kuin siirrytään kirjoittajan varsinaisten motiivien, väitteiden ja esittämien todisteiden arviointiin. Tekstien tulostaminen voi myös auttaa suuntaamaan keskittymistä opittavaan asiaan, kun ponnahdusikkunat ja vilkkuvat mainokset eivät häiritse.

Myös luettavien nettitekstien määrää ja pituutta voidaan säädellä valitsemalla tekstit etukäteen. Jos oppilaalla/opiskelijalla on lukemisen pulmia, informaation luotettavuuden varmentamista ja kyseenalaistamista voidaan harjoitella vertailemalla vain yhtä tekstiparia (luotettavampi–epäluotettavampi). Myös erilaiset sanavarastolistat voivat auttaa tutkivan nettilukemisen osataitojen harjoittelua maahanmuuttajataustaisilla nuorilla.

Aikaa nettitekstien lukemiselle

Sujuva, ymmärtävä nettilukutaito sekä hyvät ennakkotiedot mahdollistavat taitojen integroinnin vähitellen myös oppiaineen muihin sisältöihin. Silti ennen tableteille tai tietokoneille siirtymistä voidaan yhä yhdessä ennakoida, millaisia pääkäsitteitä hyvään hakukyselyyn voisi milloinkin aiheen mukaisesti valita (esim. ”Suomen sukukielet”) ja miten hakukyselyä voisi tarkentaa (esim. ”Suomen sukukielet” + kielinäyitteitä). Lisäksi voidaan yhdessä ennakoida, mistä tietyn aihepiirin tietoa voisi löytyä ja tarkentaa hakukyselyä

lähteellä rajaamalla (esim. ”Suomen sukukielet” + ”Kotimaisten kielten keskus”)?
Oppilaille/opiskelijoille ei näet aina ole täysin selvää, miten hakukoneet toimivat.

Eriyttämällä voidaan huomioida opetusryhmän tarpeet ja oppilaiden/opiskelijoiden erilaisuus. Hyvät tiedonhakataidot sekä löydetyn informaation luotettavuusarviointi ohjaavat oppilaita /opiskelijoita relevanttien nettitekstien pariin. Aika ei tuhlaannu epärelevantteihin teksteihin ja tekstien lukemiselle jää enemmän aikaa. Tämä auttaa varsinkin hitaita lukijoita, mutta palvelee kaikkien oppimista. Kun taidot karttuvat, opetusta voidaan eriyttää myös nettitekstien vaikeustasoa lisäämällä, jolloin kaikki saavat riittävästi haastetta.

Toimintatavoilla eriyttäminen

Kun ennakoinnista ja etukäteen valituista nettilähteistä siirrytään täysin avoimeen tiedonhakuun, voivat oppilaat/opiskelijat päätyä tarkastelemaan saman oppitunnin aikana hyvin erilaisia lähteitä. Opettajan voi olla haastavaa seurata, millaisia tekstejä oppilaat/opiskelijat lukevat ja millaisilla sivustoilla he vierailevat. Tällöin voidaan hyödyntää erilaisia toimintatapoja ja harjoitella yksilötyöskentelyn ohella tutkivan nettilukemisen taitoja myös pareittain tai ryhmissä. Näin oppilaiden/opiskelijoiden käyttämät erilaiset tiedonhaun ja informaation kriittisen arvioinnin strategiat tulevat keskusteluiden myötä näkyviksi. Sanallisten ohjeiden lisäksi ohjeistus on hyvä olla aina sekä kirjallisena ja/tai kuvallisena näkyvissä.

Vaikka tässä artikkelissa keskityimme nettiteksteihin, on lopuksi hyvä muistaa, että Internetin tarjoamassa lukuympäristössä lukemisen polku voi muodostua myös muunlaisista nettilähteistä kuin teksteistä. Esimerkiksi erilaiset tilastot ja diagrammit edellyttävät lukijoilta mediakriittistä ajattelua. Lisäksi tekstit voivat sisältää monenlaisia multimodaalisia elementtejä, kuten liikkuvaa kuvaa, ääntä, ilmeitä ja eleitä. Tällöin tekstien tulostaminen saattaa jopa hävittää informaatiota. Monet muut eriyttämisen keinot, kuten ääneen ajattelu ja arviointistrategioita mallintaminen, ovat kuitenkin edelleen käyttökelpoisia.

Kirjallisuutta

Kanniainen, L. (2020). Nettilukemisen kiemurat ja kommervenkit. Teoksessa S. Tuovila, L. Kairaluoma, & V. Majonen (toim.), *Luku- ja kirjoitustaidon pedagogiikkaa yläkouluun* (s. 71–80). Lapin yliopisto.
https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/64401/LuKi_opas_WEB.pdf

Kanniainen, L. (2023). Tutkivan nettilukemisen taidot alakoululaisilla: Lukivaikeuksien sekä tarkkaavuuden ja toiminnanohjauksen vaikeuksien merkitys. *NMI- Bulletin, Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti* 32(4), 4–8. <https://bulletin.nmi.fi/category/2022/nmi-bulletin-4-2022/>

Kirjoittajatiedot

Laura Kanniainen, tutkijatohtori, erityisopettaja, Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta, Tampereen yliopisto

Pauliina Niemi, äidinkielen ja kirjallisuuden opettaja, erityisopettaja, Salon seudun koulutuskuntayhtymä

Rahoittajatiedot

Tutkimusta ovat rahoittaneet Suomen Akatemia (nro 274022) sekä Strategisen Tutkimuksen Neuvosto (nro 335625).

Kuva: Juraj Varga, Pixabay.